

УДК 633.12:631.52

СЕЛЕКЦІЯ ГРЕЧКИ У ПДАТУ**Вільчинська Л.А.**, кандидат с.-г. наук, доцент

e-mail: rsn@pdatu.edu.ua

Камінна О.О., Диянчук М.В., аспіранти

Подільський державний аграрно-технічний університет

Унікальні біохімічні властивості гречки визначають її як цінну продовольчу, стратегічну, страхову, агротехнічну і культуру медоносного конвейера. Щорічно площі посіву під цією культурою дуже нестабільні. Дослідженнями вчених встановлено те, що для задоволення потреб населення у розмірі 800-1000 тисяч тонн, посівні площі під культурою повинні становити до 600-700 тисяч гектарів і це за рівня урожайності 15 ц/га. Площі посіву культури 2017 року становили 183 тисячі гектарів, зібрано 197,5 тисяч тонн урожайність – 10,8 ц/га. Україна увійшла до трійки найбільших виробників гречки після Росії і Китаю.

Як зазначав відомий селекціонер М.І. Вавилов – «...селекція – це наука, спрямована волею людини... Робота селекціонера буде тим успішніша, чим багатшим і різноманітнішим буде вихідний матеріал». За більш як 45-літню історію існування Науково-дослідного інституту круп'яних культур ім. О.С. Алексеєвої створено зверх 40 сортів цієї цінної круп'яної культури і різноманітний вихідний матеріал для селекційної роботи. Для їх створення використано традиційні методи, зокрема, гібридизацію, фізичний, хімічний і радіаційний мутагенез, відбори за специфічними ознаками у гречаних рослин, поліплоїдію. Метод гібридизації в НДІКК ПДАТУ було започатковано 1978 року. На його основі отримано третину сортів із усієї їх сукупності: Глорія, Аврора, Діадема, Асторія, Любава, Степова, Козачка, Вікторія Подільська; зеленоквіткові: Зеленоквіткова 90, Зеленоквіткова 93, Маліковська, Роксолана; червоноквіткові: Рубра; нові сорти: Малинка, Перлина Поділля, Квітнева. За міжнародною класифікацією колекція роду Гречкових *Fagopyrum Mill* належить до насінневих генетичних банків короткотермінового терміну зберігання насіння, входить до державного реєстру наукових об'єктів, які складають Національне надбання (розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2004 року № 1241 (нараховує 956 зразків зібраних з 14 країн світу). Базова колекція є основним інструментом для успішної селекційної роботи. Підвалинами для створення колекції були дослідження, започатковані О.С. Алексеєвою на Тернопільській селекційно-дослідній станції (1950-1955 рр.), а потім – в науково-дослідному інституті західних областей України (1956-1971 рр.).

Селекціонерами ПДАТУ кандидатами с.-г. наук Вільчинською Л.А. і Гаврилянчиком Р.Ю., Городиською О.П., аспірантом Камінною О.О. методом гібридизації сортів Казанська крупноплідна на Роксолану було створено новий сорт гречки Кам'янчанка. Створення, вивчення, оцінку, розмноження і передачу до Державного сорто випробування нового сорту проведено відповідно до

загальноприйнятої методики державного сортовипробування. Сорт Кам'янчанка передано до Українського інституту експертизи сортів рослин від 18 березня 2016 року. Заявник нового сорту Кам'янчанка – Подільський державний аграрно-технічний університет, (№ заявки 16008001). Результати наших попередніх досліджень свідчать про те, що тривалість вегетаційного періоду нового сорту складає 87-90 діб. Коротка характеристика нового сорту: час початку цвітіння сорту – середній, рослини середньої висоти, квіти білі, крупні, стебло з середньою кількістю вузлів, час досягання у рослини – середній, насіння має темно-коричневе забарвлення шкірки. Новий сорт гречки Кам'янчанка характеризується покращеними біометричними, урожайними і технологічними показниками якості зерна у порівнянні з умовним сортом-стандартом Українка. Сорт рекомендовано для вирощування у всіх зонах України. Попередні результати польових досліджень кваліфікаційної експертизи за 2017 рік на придатність до поширення (ПСП) наступні (для зони Лісостепу):

- середній урожай (ц/га) – 20,0; в умовного стандарту – 18,3 (найвищий урожай отримали у відділі польових досліджень Філії Українського інституту експертизи сортів рослин (УІЕСР) Тернопільській обласний державний центр експертизи сортів рослин (ОДЦЕСР) – 27,5, найнижчий – 13,7 ц/га у відділах польових досліджень Філії УІЕСР Черкаському і Чернівецькому ОДЦЕСР.

- висота рослини, см – 119,5; у стандарту – 104,8 (варіювала від 100 до 140 см залежно від відділу польових досліджень);

- маса 1000 насінин (г) – 30,7; у стандарту – 27,0 (29-34 г);

- стійкість до б.: вилягання – 8,0; осипання – 7,3; засухи – 8,5 (вилягання – 7-9, осипання – 5-9, засухи – 7-9 б.);

- днів до досягання – 99 (88-113);

- стійкість до хвороб і шкідників, б.: борошниста роса – 8,8; плямистість бактеріальна – 8,8; пероноспороз – 8,8 (за досліджуваними хворобами стійкість коливається 8-9 б.); гречкової блішки – 9,0;

- придатність до механізованого збирання – 8,5 б. (варіює 7-9 б.).

За попередніми висновками сорт гречки Кам'янчанка перевищує усереднену врожайність сортів, що пройшли державну реєстрацію за п'ять попередніх років в зоні Лісостепу та поступається по зоні Полісся.

Аналіз результатів польових досліджень на відмінність, однорідність і стабільність (ВОС) даного сорту 2017 року показав, що його однорідність знаходиться в межах норми. Випробування і вивчення нового сорту гречки їстівної Кам'янчанка на ВОС буде продовжено 2018 року. Базовим закладом експертизи, що проводить польові дослідження на ВОС, є Відділ польових досліджень Філії УІЕСР Черкаський ОДЦЕСР.

Відповідно до експертного висновку про ухвалення назви сорту № 37-13-6-15/10138 проведено експертизу назви сорту на відповідність вимогам, встановленим статтею 13 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин», і ухвалено назву «Кам'янчанка». Державне випробування нового сорту гречки Кам'янчанка буде продовжено 2018 року.